

Бібліографічна продукція Наукової бібліотеки Національного університету "Києво-Могилянська академія": традиційна та електронна

На прикладі діяльності Наукової бібліотеки Національного університету "Києво-Могилянська академія" аналізується поєднання різних видів ресурсів (електронних та традиційних), що уможливує ефективне, оперативне та більш повне задоволення інформаційних потреб користувачів на сучасному рівні.

У сучасному світі рівень інформаційно-бібліотечного обслуговування населення віднесено до найважливіших показників, які характеризують загальний рівень соціально-економічного розвитку будь-якої країни. На часі питання розвитку інформаційної діяльності наукових бібліотек, їх взаємодія на національному та міжнародному рівні, використання інформаційних ресурсів, сучасних інформаційних технологій та телекомунікацій у діяльності наукових бібліотек. Глобальна інформатизація, зумовивши переоцінку значення інформації, висунула бібліотеки в ряд найважливіших інститутів не тільки формування та поширення, але й створення цих ресурсів.

Бібліотечна система України – складова всесвітніх інформаційних ресурсів. Її утворюють близько 50 тис. бібліотек різних систем та відомств, серед яких і Наукова бібліотека Національного університету "Києво-Могилянська академія" (НБ НАУКМА).

За 18 років існування відродженої "Києво-Могилянсь-

кої академії" зібрані та сформовані фонди Наукової бібліотеки (станом на 1.01.2009 це 597 906 пр.) та понад 50 тис. назв електронних видань) відповідно до запитів та профілю університету.

Бібліотечна колекція повністю представлена в електронному каталозі (інтегрована бібліотечна система ALEPF, ведеться з 1997 р. <http://www-library.ukma.kiev.ua/F>), що нараховує майже 250 тис. бібліографічних записів та на сьогодні став потужним електронним бібліографічним ресурсом. Електронний каталог має умовно відокремлені (віртуальні) колекції, в яких матеріали об'єднані за певною ознакою: "Періодика", "Мультимедіа", "Електронні ресурси", "Нові надходження", "Автореферати та дисертації". Віртуальна колекція "Електронні ресурси" складається не лише з бібліографічних записів, але й містить повні тексти матеріалів.

Кожна з віртуальних колекцій є частиною загального каталогу і виділена для полегшення роботи з матеріалами, широко використовується в ін-

**Тетяна
Патрушева,**

*завідувачка
інформаційно-
бібліографічного
відділу
Наукової бібліотеки
Національного
університету "Кієво-
Могилянська
академія"*

формаційно-бібліографічній роботі для задоволення інформаційних потреб читача: пошук інформації, її відбір, складання тематичних бібліографічних списків тощо.

Через електронний каталог НБ НаУКМА 24 години на добу здійснюється доступ до електронних бібліографічних реферативно-повнотекстових баз даних. Колекція "Праці викладачів НаУКМА" складається з бібліографічних записів та посилок на повні тексти на самостійні видання та публікації в збірниках, матеріалах конференцій, серіальних виданнях та ін., в яких авторами є викладачі та співробітники НаУКМА. Колекція "Видання та публікації про НаУКМА" складається з бібліографічних анотованих записів у яких йдеться про НаУКМА загалом, про один із підрозділів чи особу (осіб), які мають відношення до НаУКМА (студенти, викладачі, співробітники, засновники і т. д.). Ці бази є оригінальним продуктом співробітників бібліотеки, що створюються шляхом розшуку, аналітичного відбору та внесення інформації до каталогу.

Користувачам надається доступ до електронної колекції, що охоплює майже 58 тис. назв електронних журналів, більш ніж 3 тис. електронних книг та 71 базу даних (БД).

Доступ до електронних ресурсів бібліотеки здійснюється через віртуальні колекції електронного каталогу, сайт бібліотеки, сторінку "Е-ресурси: бази даних", де викладено перелік усіх баз даних, що є в доступі (постійному чи тестовому) з короткою інформацією про ресурс та гіпертекстовим посиланням на нього.

З 2005 р. у НБ НаУКМА через електронний каталог працює сервіс "Матеріали до курсів", який об'єднує інформацію

про конкретний навчальний курс і викладача з переліком матеріалів, рекомендованих до вивчення та можливістю замовити і користуватися ними через бібліотеку. У співпраці з інформаційно-комп'ютерним центром університету організована та підтримується паралельна електронна версія наукових збірників університету "Наукові записки" та "Магістеріум", які є доступними через сайт бібліотеки в повному тексті з перших випусків. Наразі триває робота над проектом інституційного репозитарію НаУКМА, який реалізує накопичення, збереження, розповсюдження та забезпечення довготривалого, постійного та надійного доступу до наукових досліджень професорсько-викладацького складу, співробітників та студентів університету.

На порозі нового тисячоліття інформаційні фахівці і користувачі стикаються з лавиноподібним зростаючим потоком інформації на традиційних і електронних носіях, у мережі Інтернет.

Ефективна робота будь-якої книгозбірні, а тим більше наукової бібліотеки, неможлива без інформаційно-аналітичної діяльності. Інформаційна та наукова діяльність бібліотеки НаУКМА була б неповна без використання всіх видів бібліографічної роботи.

На сьогодні до уваги користувачів бібліотеки (окрім електронних) видання традиційної бібліографічної продукції, яка розвивається за такими напрямками:

1. Праці викладачів та професорів Національного університету "Києво-Могилянська академія".

2. "Києво-Могилянська академія: література про історію КМА у фондах наукової бібліотеки НаУКМА: науково-допоміжний бібліографічний покажчик.

3. Інновації як фактор модернізації та підвищення якості вищої освіти: бібліографічний покажчик (1995–2006).

4. Біобібліографічні покажчики серії "Вчені НаУКМА".

5. Збірники на пошану пам'яті серії "Вчені НаУКМА".

6. Видання каталогів колекцій, подарованих бібліотеці.

7. "Арка" 1947–1948: Журнал літератури, мистецтва і критики: бібліогр. покажч. змісту.

8. Книжковий знак НБ НаУКМА.

Певним підсумком наукової роботи професорсько-викладацького складу університету за 12 років, тобто з часу його відродження, є виданий в 2005 р. бібліографічний покажчик: *Праці викладачів та професорів Національного університету "Києво-Могилянська академія": 1992–2002 рр. : бібліогр. покажч./уклад. Н. Казакова, Т. Патрушева, Т. Рава; наук. ред. М. Брик, Т. Ярошенко. – К. : Києво-Могилянська академія, 2005. – 521 с. – Включ. покажч.*

Укладачі цього видання поставили собі за мету максимально зібрати матеріал (відповідно до щорічних наукових звітів кафедр) та систематизувати його в хронологічному і тематично-структурному аспекті. Покажчик презентує досягнення наукової громади та співробітників університету, напрями наукових досліджень, здобутки в становленні демократичних засад щодо організації навчального процесу та впровадженні освітніх технологій на базі передового світового досвіду.

Окрім праць професорів і викладачів були зібрані публікації співробітників кафедр та наукових центрів НаУКМА. Покажчик містить відомості про щорічні наукові конференції, наукові збірники кафедр та наукових центрів із наведенням змісту.

Видання складається з двох розділів "Загальні праці", "Науково-педагогічна та науково-дослідна діяльність університету" та додатків: "Видання видавничого дому "КМ Академія", "Видання видавництва "Дух і Літера", "Видання Наукової бібліотеки та працівників прес-центру".

Довідковий апарат складається із "Переднього слова", "Від укладачів", "Іменного покажчика" (наведені прізвища професорів, викладачів, співробітників та студентів НаУКМА, які зустрічаються в першому та другому розділах і додатках. Підготовано до друку другу частину покажчика, який репрезентує наукові досягнення університетської громади за 2003–2007 рр.

До 10-річчя відродження НаУКМА науковою бібліотекою видано бібліографічний покажчик: *Києво-Могилянська академія: матеріали до бібліографічного покажчика літератури з фондів Наукової бібліотеки НаУКМА/уклад. Т. П. Шульга; вступ, ст. З. І. Хижняк; редкол. М. Т. Брик [та ін.]. – К.: КМ Академія, 2002. – 99 с.*

Видання цієї праці є спробою розкрити перед читачами фонди бібліотеки в галузі славетного історичного минулого навчального закладу. До нього включені праці, присвячені Києво-Могилянській академії, довідкові та наукові видання, що містять відомості про неї, а також праці її викладачів та вихованців, літературу про них. Ці матеріали охоплюють 1615–1817 р. Матеріали зібрано у двох розділах: "Києво-Могилянська академія" та "Могилянці". До першого розділу увійшли праці відомих дослідників історії КМА від В. Аскоченського та С. Голубєва до сучасних: З. Хижняк, В. Нічик, Л. Алексієвець, І. Білодіда, В. Микитася, Г. Сивоконя та ін.

Покажчик розраховано на науковців, викладачів, студентів й усіх, хто цікавиться діяльністю Києво-Могилянської академії та її визначними діячами.

Фонди бібліотеки багаті книжковими колекціями, які були подаровані її прихильниками: 70% фонду складають книжки та періодичні видання, презентовані більш ніж 5 тис. фізичних осіб, установ та організацій з різних країн світу.

У 2001 р. наукова бібліотека видала каталог: *Каталог бібліотеки Ярослава Головача/уклад. О. І. Архипська, Н. В. Казакова. – К.: КМ "Academia", 2001. – 77 с. – (Бібліотечні колекції). – Включ, бібліогр.* Видання містить відомості про книжкову частину колекції відомого українського вченого-лісівника Ярослава Петровича Головача.

Із більш ніж 50 особистих колекцій діячів науки і культури України та інших держав, які є складовою частиною книжкової колекції наукової бібліотеки, вирізняється завершеністю та індивідуальністю колекція Олега Зуєвського (1920–1996) – поета, перекладача, професора університетів США та Канади. Колекція нараховує 4 523 пр. книг з літературознавства, мовознавства і творів художньої літератури.

У 2007 р. побачило світ таке видання: *Олег Зуєвський: "Я входжу в храм..." : поезії, переклади, статті, матеріали до біографії/упоряд. Н. Казакова. – К.: Києво-Могилянська академія, 2007. – 839 с. – Включ, бібліогр. – Включ, покажч.* Одне з найважливіших завдань цього видання – донести до сучасного українського читача творчу спадщину О. Зуєвського: оригінальні поезії, переклади та наукові студії, матеріали про вченого та вибрані матеріали до біографії Олега Зуєвського, бібліографія

його друкованих праць.

Часопис "Арка" (*Арка 1947–1948: журнал літератури, мистецтва і критики : бібліогр. покажч. змісту/Нац. ун-т "Києво-Могилянська академія", Наук, б-ка/вступ. ст. В. Є. Панченко. – К.: КМ Академія, 2003. – 52 с.*) відносно давно з'явився у фондах бібліотеки. Покажчик побудовано відповідно до структури журналу. Його мета – зацікавити молодих дослідників, літературознавців відтворити у своїх розвідках складні та цікаві процеси української літератури, журналістики другої половини ХХ ст.

Біобібліографія в Україні зародилась ще в першій половині ХІХ ст. за ініціативою П. І. Кепена. Інтерес читачів до діячів української культури того часу задовольнявся, головним чином, за допомогою так званих російських словників Д. М. Бантиша-Каменського та ін. За радянських часів поряд із виданнями біобібліографічних словників виходили серії біобібліографічних покажчиків: "Біобібліографія вчених Української РСР" – видавництво "Наукова думка", "Письменники Одеси", "Літературна Одеса", "Краєзнавці Слобожанщини". Нова серія – видання Львівського національного університету ім. І. Франка, "Науково-довідкові видання з історії України", "Біобібліографія вчених університету" – видання Одеського університету та ін.

У науковій бібліотеці НаУКМА перший біобібліографічний покажчик із серії "Вчені НаУКМА" був виданий наприкінці 1999 р. Покажчики видаються в основному до ювілейних дат учених. Сьогодні в цій серії вийшло 18 біобібліографічних покажчиків та 3 збірки на пошану пам'яті (їх перелік і електронні версії представлено на сайті бібліотеки). Коло джерел бібліографічного пошуку

та відбору інформації зумовлюються тематичними та хронологічними рамками. Робота над кожним покажчиком – це невелике наукове дослідження з вивчення творчої спадщини та матеріалів про життя, діяльність науковця з метою максимального виявлення всіх опублікованих праць ученого та літератури про нього.

Основними джерелами для опрацювання є біографічні та біобібліографічні словники діячів відповідного тематичного спрямування; галузеві та загальні енциклопедії, галузеві бібліографічні покажчики, відомчі видання, пов'язані з тематикою діяльності вченого, алфавітні, систематичні, тематичні каталоги та картотеки бібліотек, прикнижкові, пристатейні списки в працях ученого та матеріалах про нього, періодичні та серійні видання, державні бібліографічні покажчики, реферативні видання та бібліографічні покажчики інформаційних центрів, український реферативний журнал тощо. Відповідно до профілю діяльності вченого вивчаються роботи оглядового характеру з загальних та окремих питань певної галузі знань, бюлетені та збірники реєстрації депонованих рукописів, авторських свідоцтв, патентних документів, нормативно-технічної документації, участь у розробці яких брав учений. Хронологічні межі визначаються роком першої публікації та роком підготовки біобібліографічного покажчика.

Серіальний характер видання вимагає певної однотипності в структурі кожного випуску та послідовності його основних елементів. "Від укладача", як елемент довідково-пошукового апарату, включає структуру випуску, пояснення системи розташування матеріалу, особливостей бібліогра-

фічного опису, зазначається повнота перегляду *de visu* тощо. Вступна стаття доручається спеціалісту з відповідної галузі науки або, як варіант, може бути автобіографія. Розділ "Основні дати життя та діяльності" складається на основі біографічних даних, запропонованих ученим, або на основі особистої справи, звітів. До опису входять монографії, брошури, статті з часописів, енциклопедій та наукових збірників, видання, редаговані вченим, розділи з підручників, виступи та доповіді на конференціях, рецензії, переклади, передмови, післямови, інтерв'ю, авторські свідоцтва, заявки, патенти тощо. "Література про вченого та його праці" наводиться за наявності публікацій про життєвий та творчий шлях, педагогічну, громадську діяльність ученого. Матеріал розташовується за алфавітом у хронологічних межах. "Довідковий апарат" надається для зручності користування виданням: складається іменний, а в разі необхідності ще й систематичний, алфавітно-предметний, географічний, покажчик назв праць, скорочень та ін. Залежно від галузі знань, у якій працює науковець, та з метою більш повного охоплення матеріалу поряд із певною схематичністю кожне видання має свої специфічні відмінності. Це можуть бути різноманітні додатки (індекс цитування, публіцистичні праці, дисертації, захищені під керівництвом вченого, перелік виставок, радіо- й телепередач за участю науковця, ілюстрації, фотоматеріали) тощо. Бібліографічний опис та скорочення слів здійснюється у відповідності з державними стандартами України. З повними текстами друкованої бібліографічної продукції бібліотеки можна ознайомитись на сайті <http://www.library.ukma.kiev.ua/index.php?id=193>.

Традиційна бібліографічна продукція є важливою складовою частиною довідкового апарату й використовуються в довідково-інформаційній роботі під час виконання тематичних, рекомендаційних, уточнюючих довідок та ін. Читачі звертаються до цих джерел інформації і при вивченні певного предмету чи курсу за рекомендаціями викладача. При складанні біобібліографічних покажчиків передбачається найбільш можлива вичерпність та повнота охоплення матеріалу. Вони розраховані на різне коло читачів: від професорів, викладачів, аспірантів, науковців до студентів-першкурсників. Тому відомості про видані покажчики та довідковий фонд інформаційно-бібліографічного відділу в цілому студенти-першкурсники отримують на інформаційних лекціях на початку кожного навчального року, що дає їм змогу використовувати тематичний матеріал, зібраний у покажчиках, для написання рефератів, курсових чи дипломних робіт. До видання в цьому році укладено ще 2 покажчики з серії "Вчені НаУКМА".

Поєднання традиційних та електронних форм організації інформації уможливорює ефективне, оперативне та більш повне задоволення інформаційних потреб користувачів на сучасному рівні. Сподіваємось, що НБ НаУКМА внесе свою невеличку частку в розвиток української бібліографії, яка є засобом збереження й засвоєння наукового та інтелектуального надбання суспільства, підґрунтям для вивчення процесів його історичного розвитку.

Поєднання традиційних та електронних форм організації інформації уможливорює ефективне, оперативне та більш повне задоволення інформаційних потреб користувачів на сучасному рівні. Сподіваємось, що НБ НаУКМА внесе свою невеличку частку в розвиток української бібліографії, яка є засобом збереження й засвоєння наукового та інтелектуального надбання суспільства, підґрунтям для вивчення процесів його історичного розвитку.